

VICTOR CHERESTESIU

NICOLAE BALCESCU — VELKÝ RUMUNSKÝ REVOLUČNÝ DEMOKRAT\*

Pracujúci ľud Rumunskej ľudovej republiky si 11. decembra 1952 pripomenul sté výročie smrti veľkého vlastenca, revolučného demokrata Nicolaeo Balcesca. Jeho revolučný boj za zrušenie poddanstva, boj za to, aby pracujúci ľud prišiel k právu a slobode, boj za národnú jednotu a nezávislosť, ako aj jeho nezmieriteľná nenávisť voči veľkostatkárom, utláčateľom a vykorisťovateľom domácim aj zahraničným patria k najcennejším tradíciám boja za slobodu rumunského ľudu. Buržoázno-veľkostatkárska historiografia sa usilovala zakryť alebo sfaľšovať hlboko pokrokový obsah Balcescovho diela tým, že ho predstavovala ako romantického rojka alebo nacionalistického mystika. Tak sa usilovala skresliť a zatieniť pamiatku tohto veľkého revolučného vlastenca, aby zbavila ľud povzbudenia do revolučného boja, ktorý prenikal celým Balcescovým dielom.

Pokusy falšovateľov histórie však zlyhali. Súčasne s nastolením ľudovodemokratického režimu v našej krajine sa vytvorili aj podmienky pre zhodnotenie svetlých postáv bojovníkov, ktorí zasvätili svoj život uskutočneniu snažení ľudových más. Aj činnosť a dielo Nicolaeo Balcesca, keď ich skúmame vo svetle historickej pravdy a keď ich očistíme od nánosov lži a faľše starých historikov, prejavujú sa nám ako výraz nevyčerpatelnej revolučnej energie a neohraničenej lásky k vlasti. Pracujúci ľud zvlášť významne uctil pamiatku stého výročia smrti veľkého revolučného vlastenca N. Balcesca, ktorý za podmienok a v prostredí, aké mu pred sto rokmi boli poruke, bojoval za sociálnu slobodu a národnú nezávislosť, ktoré náš ľud nemal až do povalenia vykorisťujúcich tried.

Skúmanie diela Nicolaeo Balcesca nám pomáha lepšie porozumieť snahám ľudových más v minulosti, súčasne ukazuje aj na hranice, pri ktorých sa zastavovali tí najúprimnejší a najpokrokovejší myslitelia v tých časoch, keď v našej krajine nenastúpila ešte do boja robotnícka trieda, jediná trieda, ktorá je dôsledne a do konca revolučná.

\* Štúdia riaditeľa Historického ústavu Akadémie Rumunskej ľudovej republiky, napísaná z príležitosti stého výročia smrti rumunského revolučného demokrata Nicolaeo Balcesca roku 1952, osvetľuje činnosť tejto u nás ešte málo známej revolučnej postavy rumunského národného hnutia štyridsiatych rokov XIX. stor. Pre blízkosť problematiky štúdia rumunského historika-marxistu môže poslúžiť aj po stránke metodologickej pri hodnotení slovenského národného hnutia toho istého obdobia a činnosť jeho ideológov (pozn. red.)

Už v XVIII. stor. sa v rumunských krajinách začínajú objavovať prvky kapitalistického hospodárstva. Vznikajú podniky, ktoré sa na začiatku XIX. stor. rozvíjajú v manufaktúry a fabriky na textil, sklo, porcelán, papier atď. Následkom opätovných ruských víťazstiev nad Tureckom pokrokové kapitalistické živly v hospodárstve nachádzajú vždy priaznivejšie podmienky pre svoj vývoj. To má za následok aj začleňovanie rumunských krajín vždy viac a viac do sféry kapitalistickej tovarovej výmeny. Vývoz obilia a dobytka sa veľmi rozvíja a aj v poľnohospodárstve sa prechádza vždy viac a viac k tovarovej výrobe. Veľkostatkári, aby zvýšili poľnohospodársku výrodu, potrebovali kapitál, čo malo zase za následok, že obchodníci a úzerníci hrajú vždy väčšiu a väčšiu úlohu v hospodárstve rumunských krajín.<sup>1</sup> V nových historických podmienkach feudálne inštitúcie rumunských krajín už nezodpovedali novým výrobným vzťahom, ktoré vznikali. Rumunská vzmáhajúca sa buržoázia si chce zabezpečiť národohospodársku nezávislosť, čím väčšiu účasť na správe verejných vecí a usiluje sa vytvoriť národný trh, aby si zabezpečila vývoj, ktorému by nemohlo byť na prekážku ani turecké jarmo ani feudálne vzťahy.

Feudálno-poddanský systém priviedol do zúfaleho stavu najširšie sociálne vrstvy v krajine. Najviac vykorisťovanou a utláčanou spoločenskou triedou bolo poddané roľníctvo, ktoré úpalo pod knutou bojar-ských správcov a znášalo ťarchu daní a tureckých konfiškácií. Proletárske prvky v mestách, remeselníci atď. trpeli nedostatkom politických práv a vykorisťovaním, obmedzovaním ľudovôľou vykorisťovateľa. Malí a strední bojari,<sup>2</sup> najmä však obchodníci boli tiež nespokojní so svojim stavom inferiority,<sup>3</sup> v ktorom sa nachádzali v porovnaní s veľkými bojarimi.

Boj buržoázie za získanie politickej moci mal pokrokový, protifeudálny ráz. Intelektuáli, ktorí vyšli z radov buržoázie alebo z iných sociálnych vrstiev nespokojných so sociálnym stavom, v akom sa krajina vlnou poddanských inštitúcií nachádzala, tieto najušľachtilejšie a najnedanejšie hlavy, aké sa zrodili v našom ľude v tých časoch, bojovali vo svojich spisoch proti feudalizmu, propagovali myšlienku národného oslobodenia, hľásali potrebu demokratických inštitúcií a kritizovali zneužívanie práv zo strany bojarov. Medzi týmito osvietenými intelektuálmi najdôležitejšou postavou bol Nicolae Balcescu.

Narodil sa roku 1819 v Bukurešti v dobe veľkého vrenia. Roku 1821 vypukla v Munténsku protifeudálna a protiotomanská vzbura pod vedením Ľudora Vladimiresca. Keď bola potlačená, situácia roľníkov za režimu tzv. domácich vlád miesto toho, aby sa zlepšila, ešte sa zhoršovala. Vykorisťovanie poddaných v dôsledku zintenzívnenia exportu obilnín pre anglických a francúzskych kapitalistov rástlo. Bojari, v rukách ktorých bol štátny aparát, ešte viac vyciicali miazgu roľníctva, ktoré im bolo

<sup>1</sup> Rozumejú sa dve rumunské, od seba oddelené kniežatstvá, Munténsko a Moldava, ktoré sa spojili až roku 1859 a až do vojny rusko-turecko-rumunskej sa nachádzali pod zvrchovanosťou tureckou. Pozn. prekl.

<sup>2</sup> Bojarimi v Rumunsku nazývali predstaviteľov šľachty. Pozn. prekl.

<sup>3</sup> Nespokojnosť malých a stredných bojarov, hlavne však obchodníkov mala príčinu v privilegovanom postavení veľkých bojarov, ktorí neplatili dane ani vtedy, keď sa zaoberali obchodom. Z veľkých bojarov volili kniežatá, ministrov, dôležitých štátnikov aj vojenských hodnostárov a väčšinu zástupcov na sneme. Pozn. prekl.

úplne ponechané na ľubovôľu, a požadovali na ňom vždy viac a viac dní roboty. Keď Marx hovorí o situácii roľníkov v rumunských krajinách, poukazuje na to, že „akonáhle sú však národy, ktorých výroba sa usku-točňuje v pomerne nízkych formách... panštiny atď., vtahované do sve-tového trhu, kde vládne kapitalistický spôsob výroby a kde sa ich pre-važným záujmom stáva predaj ich výrobkov do cudziny, pripojujú sa k barbarským hrôzám... nevoľníctva... civilizované hrôzy nadmernej práce“.<sup>4</sup>

Nie náhodou sa stalo, že roku 1821 mal odvahu jeden bojar na sneme cynicky vyhlásiť: „Roľník je náš kapitál.“ Nenásytní bojari sa usilovali vždy viac pripútať roľníka k pôde, aby si zabezpečili na veky tento „kapitál“ a aby mali čím väčší zisk z jeho práce.

Balcescu si uvedomil, že ústredným problémom rumunskej spoloč-nosti jeho doby je oslobodenie roľníkov z poddanstva a prostriedkom pre dosiahnutie tohto cieľa ostáva len revoľúcia máš. Vo všetkých svojich akciách, vo svojej politickej činnosti, ako aj vo svojich spisoch Balcescu neúnavne bojoval za prípravu a organizovanie revoľúcie, za odstránenie poddanstva a za pridelenie pôdy poddaným roľníkom. Vstúpil do tajnej organizácie, ktorú viedol D. Ľ. Filipescu. Táto chcela oslobodiť roľníctvo, zrušiť feudálne privilégia, vyhlásiť republiku a organizovať armádu, získať slobodu a národnú nezávislosť. Keď bolo sprisahanie odhalené (1840), Balcescu bol odsúdený do väzenia, kde strávil dva a pol roka. Sotva však vyšiel z väzenia, organizuje tajnú spoločnosť Fratia (Bratstvo), ktorá mala za cieľ pripraviť revoľúciu — ozbrojenie ľudu na povalenie feudálneho režimu a nastolenie demokratickej republiky.

V týchto rokoch Balcescu spája praktickú revolučnú činnosť s teo-retickou činnosťou. V rade spisov, ako napr. *Ozbrojená moc a vojenské umenie od zloženia kniežatstva valašského*<sup>5</sup> až doteraz, *Pramene dejín Rumunov* a *O sociálnom postavení pracujúcich roľníkov v rumunských kniežatstvách v rôznych dobách*, rozvíjal svoje pokrokové myšlienky o zrušení poddanstva revolučnou cestou, o úlohe máš v dejinách, o potre-be vytvorenia ľudovej armády atď. a tak dokazoval svoj veľký patriotiz-mus a bezhraničnú lásku k ujarmenému ľudu.

Aby Balcescu ukázal potrebu zrušenia poddanstva, odhalil v týchto prácach vznik veľkostatkov, ich koristnícky charakter, systematické vy-vlastňovanie roľníctva, ktoré po celé stáročia robili bojari. V štúdií *Ozbrojená moc a vojenské umenie od založenia kniežatstva valašského až doteraz* ukazuje, že vojsko, ktoré sa s naivčším úspechom stava'o na odpor proti cudzím votrelcom v minulých stáročiach, pozostávalo hlavne zo slobodných roľníkov, ktorí svojou hrudou bránili pôdu vlasti. Okolnosť, že roľníci boli zbavení pôdy, mala za následok, že títo už nemali „vlast, ktorú by bránili“. Ba'cescu ukazuje, že súčasne so ztročením roľníctva sa začína aj úpadok vlasti a padnutie pod cudzie jarmo. Aby dokázal proti-ľudovú úlohu, ktorú hrali bojari v živote nášho ľudu, tvrdí, že iba vinou zrady bojarskej kasty sa prišlo o najvyšší statok: o nezávislosť a slobodu vlasti.

<sup>4</sup> K. Marx, *Kapitál I*, Praha 1953, 254.

<sup>5</sup> Iný názov pre Munténsko. Pozn. prekl.

Balcescu venoval veľkú pozornosť propagande pokrokových revolučných myšlienok a používal všetky prostriedky — články, štúdie, manifesty atď., aby pozdvihol politickú úroveň nás. Vo svojej publicistickej činnosti sa Balcescu prejavil predovšetkým ako historik. Balcescove historické spisy nemajú však kabinetný ráz; slúžia mu na vyjadrenie revolučnodemokratických myšlienok a na prípravu ľudu na revolúciu. Jeho historické práce *Vývoj revolúcie v dejinách Rumunov*, *Minulosť a prítomnosť*, *Hnutie Rumunov v Ardeale roku 1848*, *Dejiny Rumunov za kniežata Michala Udatného* atď. odhaľujú v hlavných líniách pokrokovú koncepciu pri spracovaní dejín.

Balcescu nerobí dejiny pre dejiny, ale sleduje prebudenie národnej hrdosti so zreteľom na boj proti feudalizmu. Balcescova veľká záľuba v dejinách nášho ľudu jasne vyjadruje jeho horúcu lásku k ľudu a vlasti k boju, aký viedol po celé stáročia náš ľud na obranu svojej slobody proti votrelcom. „Dejiny sú prvou knihou národa. V nich národ vidí svoju minulosť, prítomnosť aj budúcnosť“<sup>6</sup> — píše Balcescu. „Dejiny — dôvodí — nesmú byť suchým hromadením nesúrodých faktov; historik musí hlboko preniknúť do vývoja vecí, analyzovať príčiny historického vývoja národa a vyvodit' poučenie pre budúcnosť. Keď tak budeme študovať históriu, bude mať pre nás ten výsledok, „že budeme mať viac dôvery v budúcnosť a budeme pracovať s väčšou láskou na reforme politickej a sociálnej, ktorá nás urobí dôstojnými zaujať zástoj, aký nám náleží vo veľkej rodine európskych národov.“<sup>7</sup>

V takomto poňatí sa národné dejiny neobmedzujú len na výklady minulých udalostí, ale nám odhaľujú aj schopnosť boja nás, ukazujú budúce povinnosti. V Balcescových rukách sa dejiny stávajú bojovou zbraňou v službe ľudu, výzvou k jeho hrdinstvu, povzbudením k revolúcii.

Balcescove historické štúdie, pokiaľ sa týka niektorých dát a vysvetľovania faktov, sú čiastočne prekonané; ale vrele vlastenectvo, láska k ľudu, aká žiari z každej jeho práce, jeho naliehavá výzva skúmať minulosť ľudu, nie „privilegovaných osobností“, záujem o skúmanie hospodárskych zjavov, sledovanie ustavičného boja medzi vykorisťujúcimi a vykorisťovanými stavajú ho na stupeň priekopníka vedeckého dejepisectva našej vlasti.

Balcescu tým, že sa hlboko zamyslel nad problémami minulosťou, prekročil rámec deskriptívnej histórie, histórie, ktorá je radením udalostí, a usiloval sa sledovať červenú niť triedneho boja, hoci tento boj sa obmedzoval na boj medzi bojarmi a roľníkmi. „Dejiny ľudstva — píše vo svojom článku *Minulosť a prítomnosť* — predstavujú nepretržitý boj práva proti tyranii, triedy vydedenej zo svojho práva proti jej uzurpátorom, vášnivý boj, ktorý má často charakter pomsty, zápasu bez krvi, lebo má pokračovanie aj v dnešných dňoch a bude pokračovať, až kým nebude ani utláčateľov ani utláčaných.“<sup>8</sup>

<sup>6</sup> N. Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 132.

<sup>7</sup> N. Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 143.

<sup>8</sup> N. Balcescu, *Opere*, ESPLA, 188.

Pre Balcesca revolúcia z roku 1848 nebola náhodným faktom, dielom „bonjouristov”,<sup>9</sup> nebola importovaná zvonku, ako sa ju pokúsili očierniť v toľkých hanobiacich spisoch pisárikovia, ľudu nepriateľskí. Pre Balcesca bola revolúcia priamym následkom stáročného boja ľudu za nezávislosť, za pôdu: „Rumunská revolúcia z roku 1848 — píše vo *Vývoji revolúcie v dejinách Rumunov* — nebola nepravdivým, efemérnym zjavom bez minulosti a budúcnosti, bez inej príčiny, než bola náhodná vôľa menšiny alebo všeobecné európske hnutie. Všeobecná revolúcia bola len príležitostou, ale nie príčinou rumunskej revolúcie. Jej príčina sa stráca v ďalekej minulosti.”<sup>10</sup>

Čo stavia Balcesca vyššie než ktoréhokol'vek buržoázneho ideológa, je jeho neotrasiteľná viera v rozhodujúcu úlohu mäs v dejinách. Vo svojom diele zdôrazňuje okolnosť, že k zrušeniu feudálnych privilégií sa nedostaneme ináč, iba keď vyzbrojíme masy, ich víťazným bojom o vytrhnutie moci z rúk vykorisťujúcej menšiny a nastolením demokratického režimu.

Celú Balcescovu historicko-sociálnu koncepciu preniká myšlienka pokroku. Pohyb a ustavičný vývoj sú zákonom, ktorý ovláda — podľa Balcesca — rovnako svet mravný ako materiálny<sup>11</sup> (*Minulosť a prítomnosť*). V liste Ghicovi<sup>12</sup> píše, že pokrok je „historickým zákonom”. V historickom vývine poukazuje na zápas medzi starým a novým, na zápas medzi pokrokovými a reakčnými silami.

Po trpkéj skúsenosti stroškotania revolúcie roku 1848 Balcescu pokračoval vo svojej praktickej a teoretickej revolučnej činnosti. V duchu toho istého vrelého patriotizmu, s tou istou neotrasiteľnou vierou vo vec víťazstva revolúcie, s tou istou nezmieriteľnou nenávisťou proti tým, ktorí prekážali krajine vo vývoji, nastoľuje znova problém zrušenia poddanstva v štúdii *Hospodárska otázka dunajských kniežatstiev*. Je to prehĺbená syntéza všetkých jeho téz, ktoré vložil o tejto otázke vo svojich predchádzajúcich prácach. Túto štúdiu píše, aby otriasol verejnou mienkou, aby odhalil hrozný stav pracujúceho ľudu v dunajských krajinách.

V *Hospodárskej otázke dunajských kniežatstiev* Balcescu zoširoka ukazuje, že základom bojarských veľkostatkov je systematická krádež, ktorú už od vekov robia. „Tak teda nie práca ani jej výsledok, ale sústavná krádež je pôvodom veľkých majetkov v našich krajinách, kvalifikáciou pre dnešných zemepánov.” Aby priklincoval skúposť bojarov, opakuje slová roľníckeho poslanca: „Keby ciocoiu<sup>13</sup> bol mohol položiť svoju ruku na slnko, bol by ho vzal, aby za peniaze dával roľníkovi svetlo a božie teplo; keby bol mohol dostať do svojej moci vođu morí, aj s tou by bol špekuloval a tak by bol roľníka ujarmil tmou, zimou, smädou, ako ich dal do jarma hladu, keď im vzal pôdu.”<sup>14</sup>

<sup>9</sup> Tak prezývali v polovici XIX. stor. mladíkov liberálneho zmysľania, ktorí sa vrátili zo štúdií vo Francúzsku, francúzsky sa zdravili a nosili sa podľa francúzskej módy. Pozn. prekl.

<sup>10</sup> N. Balcescu, *Opere*, ESPLA, 176.

<sup>11</sup> N. Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 190.

<sup>12</sup> Ion Ghica (1817-1897), rumunský politik a spisovateľ, mal účasť aj na revolučnom hnutí roku 1848. Pozn. prekl.

<sup>13</sup> Ciocoiu (čítaj čokoj) — opovrhlivý, názov, ktorí roľníci používajú pre pánov. Pozn. prekl.

<sup>14</sup> Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 190.

Hoci Balcescu nemôže podať dôkladnú, vedeckú analýzu hospodárskych a politických zjavov a výrobných vzťahov v rumunských krajinách, vie predstaviť obraz rumunskej spoločnosti, ako aj zápas medzi vykorisťujúcimi a vykorisťovanými, trebárs vo vykorisťovaných videl len roľníctvo. „Či je to zákon spravodlivý — pýtal sa — podľa ktorého sa riadi spoločnosť, kde jedni majú všetko a všetko berú, všetko hlcú, kým ľud nemá ani to, čo potrebuje pre život?“

Vo svojich prvých spisoch sa Balcescu pokúšal paralelne s revolučnou ilegálnou akciou presvedčiť bojarov, že je morálne aj rozumné, aby poddanstvo bolo zrušené. Neskoršie však, keď pripravuje revolúciu, zavrhuje tieto utopistické ilúzie. Už neverí v možnosť dohody medzi triedami, nedovoľáva sa „pochopenia“ a „zdravého rozumu“ bojarov. „Bo ani sa ničomu nenaučili; dve revolúcie (vzbura z roku 1821 a revolúcia z roku 1848) za menej než tridsať rokov našli ich nezmenených, sú neschopní zachrániť seba samých a svoju vlasť ušľachtilým úsilím a spravodlivosťou, sú na ceste ku skaze a zániku.“

Jediné východisko pre obrovskú väčšinu rumunského ľudu zo stavu biedy a zaostalosti, v akom sa nachádza, vidí Balcescu v revolučnom rozbití feudálneho poriadku.

Demokraticko-revolučný ráz Balcescových myšlienok, hlboko vlastenecký ráz jeho postoja vynikne ešte zreteľnejšie, keď ho porovnáme s predstaviteľmi buržoázie, ako sú Bratianovci,<sup>15</sup> Eliade a i.<sup>16</sup> Balcescu sa postavil na čelo revolúcie roku 1848, ktorej vedúcou silou bola liberálna buržoázia. On sa však povzniesol nad záujmy buržoázie a stále bojoval za riešenie životných problémov širokých mas ľudu. Za tieto záujmy bojoval aj vtedy, keď odporovali záujmom buržoázie, ktorá si želala kompromis s feudálmi, túžila po niektorých výhodách, pritom však nechcela silne otriasť feudálnym zriadením. A pretože dôsledne bojoval, majúc na zreteli uspokojenie protifeudálnych požiadaviek širokých ľudových mas, dostal sa hneď po vypuknutí revolúcie do konfliktu s predstaviteľmi liberálnej buržoázie, ktorí tvorili dočasnú vládu. Kým Balcescu vášnivo bojoval za zrušenie poddanstva, dočasná vláda, ktorú nastolila revolúcia roku 1848, prekazila návrh uskutočniť článok 13. proklamácie v Islaz,<sup>17</sup> ktorý predpokladal „oslobodenie poddaných“. Dočasná vláda použila neprítomnosť Balcescu v Bukurešti a vydala dekrét, ktorým bol článok 13. úplne odstránený.

Aby dočasná vláda oklamala roľníkov, vytvorila v júli „komisiu pre vlastníctvo“. Balcescu z taktických dôvodov súhlasil s vytvorením tejto komisie, čo neskoršie uznal za chybu a za ústupok voči vlastníkom pôdy

<sup>15</sup> Dimitrie Bratianu (1818-1892) a Ion C. Bratianu (1821-1891), bratia, rumunskí politici a štátnici, predstavitelia liberálov v revolučnom hnutí roku 1848. Pozn. prekl.

<sup>16</sup> Ion Eliade (Heľiade) Radulescu (1802-1872), spisovateľ a politik, predstaviteľ „umierneho“ krídla v revolučnom hnutí roku 1848. Pozn. prekl.

<sup>17</sup> Islaz, obec v okrese Romanati, kde zástupca revolučného výboru Eliade 9 (21). júna 1848 prečítal a dal schváliť tam zhromaždenému ľudu proklamáciu, ktorú zostal vidieť Balcescu. Proklamácia obsahovala 21 článkov, ktoré podávali návrh novej ústavy. Ústava mala vlastne premeniť Munténsko na republiku, kde by feudálne privilégiá boli zrušené, poddaní sa mali stať vlastníkami pôdy, nevoľníctvo malo byť odstránené, vojsko rozmožnené o národnú gardu, tlač sa mala stať slobodnou, Židia mali dostať politické práva atď. Pozn. prekl.

a voči liberálnej buržoázii. V tejto komisii státisíce roľníkov mali ten istý počet predstaviteľov ako niekoľko sto bojarských rodín. Zástupcovia roľníctva podali dôkaz, že jasne pochopili svoje životné problémy a svoje požiadavky vyjadrili tak dôrazne, že dočasná vláda na žiadosť veľkostatkárov zrusila aj túto komisiu.

Ako došlo k tejto zrade dočasnej vlády, nastolenej revolúciou, na pracujúcich masách vidieka? Hneď po vypuknutí revolúcie väčšina exponentov buržoázie, „umernení“, usilovala sa odstrániť z vedenia revolučné prvky, predovšetkým Balcesca. Vo vláde ostali ako vedúci tí predstavitelia buržoázie, ktorí veľmi skoro ukázali, že sú rozhodnutí ustúpiť veľkostatkárom tým, že zradia záujmy roľníckych mas. Roku 1848, keď sa už revolúcia rozvíjala, vyšli najavo korene budúcej koalície medzi buržoáziou a veľkostatkármi.

Balcescu dobre videl, že predstavitelia liberálnej buržoázie, ľudia ako Bratianovci, Eliade atď., sú ľudia mnohovranní, zbabelí, prisluhovačskí. Balcescu videl, že nesú vinu za porážku revolúcie, ale nemohol rozoznať, že ich zradcovský postoj k revolúcii vychádzal z ich triedneho postavenia typických predstaviteľov liberálnej buržoázie, ktorá sa bojí doviest revolúciu až do konca, zo strachu pred masami ľudu. V. I. Lenin o tom píše: „Buržoázii je prospešné, aby buržoázna revolúcia nevymietla príveľmi dôkladne všetky zvyšky starých poriadkov, ale aby niektoré z nich ponechala, aby táto revolúcia nebola celkom dôsledná, aby nešla až do konca a nebola rozhodná a neúprsná.“<sup>18</sup>

Hľboká leninská charakteristika politického postoja buržoázie sa práve hodí na vystupovanie liberálnej rumunskej buržoázie v revolúcii roku 1848, ktorá sa bála hnutí mas a usilovala sa dohodnúť čím skôr s bojarmi, kapitulovala pred Turkami a dávala radšej prednosť dohode s veľkostatkármi, než aby sa ocitla zoči-voči povstaniu mas. Táto leninská charakteristika nám však súčasne ukazuje, ako ďaleko bol Balcescu — dôsledný revolucionár — od buržoázie a aký bol blízky záujmom poddaných roľníkov, širokých mas ľudu.

Kým buržoázia mala strach z ľudu, nenávidela ho a súčasne ním aj pohŕdala, Balcescu rozvinul svoje pokrokové myšlienky o dejinách, o revolúcii atď., vychádzajúc z presvedčenia, že rozhodujúca je úloha mas, že iba keď sa dôsledne rozvinú ľudové sily, možno vyhrať revolúciu. „Lud dolu — píše Balcescu — najmä bukureštský splní svoju revolučnú aj národnú povinnosť a vyhlásil, hoci trocha neskoro, svoju vôľu hájiť revolúciu aj mečom; ale horné triedy — vláda, bojari, obchodníci, mládež<sup>19</sup> — ukázali sa príliš nízkymi a nehodnými svojho poslanja aj ľudu, ktorý viedli.“

Balcescu je plný obdivu k ľudovým masám, ktoré tri razy — 11., 19. a 30. júna — „zachránili vec revolúcie“. Obdivuje aj správanie sa roľníckych zástupcov...: „Frejavili lepšie pochopenie a lepší úsudok než zástupcovia bojarov, ktorých prekonali a ktorých aj rečami vždy predstihli v debatách.“<sup>20</sup>

<sup>18</sup> V. I. Lenin, *Vybrané spisy I*, Bratislava 1951, 533.

<sup>19</sup> Autor má na mysli už spomínaných „bonjouristov“. Pozn. prekl.

<sup>20</sup> Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 199.

V *Príručke dobrého Rumuna* Balcescu odmieta dôvody, ktoré všetci reakcionári toľkokrát opakovali aj po roku 1848 až do dnešného dňa, že by rumunský ľud nebol dostatočne vzdelaný, aby mohol užívať rovnaké občianske práva: „Je pravda, náš ľud nie je dosť vzdelaný učením, ale práve preto potrebuje slobodné ustanovizne, aby sa mohol vzdelávať, lebo pod tyraniou sa národy vzdelávať nemôžu.“<sup>21</sup>

Balcescu bol tej mienky, že najsprávnejšia politická forma je demokratická republika, kde sa ľud spravuje „bez vládcu“. O monarchii písal: „Bolo by najväčšie hlupáctvo, keby Rumuni, až získajú krvou svoju slobodu, lebo slobodu ináč získať nemožno, dobrovoľne šli a na veky alebo na celý život sa oddali nejakému vládcovi, kráľovi alebo cisárovi, ktorý by si s nimi zahrával, trápil ich a vyciical, ako by sa mu zachcelo...“<sup>22</sup>

Prešlo sto rokov od čias, čo Balcescu napísal tieto slová. Z týchto sto rokov tri štvrtiny storočia vládli v Rumunsku Hohenzollerovci, ktorých priviedla na krk ľudu koalícia buržoázno-veľkostatkárska, majúca záujem, aby si takto udržala a zabezpečila nerušené vykorisťovanie pracujúcich mas. Len pred piatimi rokmi<sup>23</sup> pracujúci rumunský ľud, vedený komunistickou stranou, odstránil posledného predstaviteľa nenásytnej dynastie Hohenzollerovcov a naplnil Balcescov sen — aby sa ľud spravoval sám, „bez vládcu“.

Balcescu, ako dôstojný demokrat, ktorý neúnavne bojoval za práva ľudských mas, vzniesol svoj hlas za všeobecné a rovné hlasovacie právo proti „umierneným“, ktorí chceli snem, kde by vedľa sto predstaviteľov roľníkov bolo sto bojarov a sto obchodníkov.

Aby udržal sviežim revolučným duch medzi masami, ktorý sa staval proti všetkým členom dočasnej vlády, organizoval ustanovenie komisárov propagandy; sám písal články pre tlač a s nadšením viedol revolučnú propagandu. „Poslanie revolučnej vlády — písal Balcescu neskoršie — je veľmi jednoduché: má propagovať a ozbrojovať revolúciu; to je jej povinnosť. Nech teda vleje do duše ľudu revolučné presvedčenie a potom nech mu dá zbraň a povie mu: teraz, keď máš vieru, buď pripravený za ňu aj zomrieť.“<sup>24</sup>

Pretože Balcescu chápal nebezpečenstvo, aké predstavovali komploty reakcionárov, pochopil, ako veľmi je potrebná stála ostrážitosť mas a ich výchova v pevnom postoji proti nepriateľom ľudu. Keď sa ľudu podarilo likvidovať podobný kontrarevolučný komplot, Balcescu napísal A. G. Golescovi (Arapila):<sup>25</sup> „Priatelia, aby ste tam pokračovali s väčšou energiou. Usilujte sa využiť získané víťazstvo, ktoré nám dá veľkú moc, ak budeme vedieť aj energiou aj aktivitou získať dôveru ľudu. Súďte čím skôr zaistených. Skúmajte a vyzvedajte, aby ste našli všetkých komplotistov a zaistili ich. Teraz máme v ruke prostriedok zbaviť sa všetkých reakcionárov. Súdiť musí byť veľmi rýchly... vo výnimočne ťažkých okol-

<sup>21</sup> Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 199.

<sup>22</sup> Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 198.

<sup>23</sup> Písané roku 1952. Dynastia bola odstránená 30. decembra 1947. Pozn. prekl.

<sup>24</sup> N. Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 250.

<sup>25</sup> A. G. Golescu (Arapila), Balcescov priateľ, revolucionár (1819-1881). Pozn. prekl.



nostiach sú potrebné mimoriadne opatrenia. Nerobte poéziu a sentimentalizmus, ale vykonávajte strašnú spravodlivosť.”<sup>26</sup>

„Revolúcia — píše neskoršie Balcescu — nesmie upadnúť do kompromisov so svojimi nepriateľmi; musí zvíťaziť, alebo byť nimi premožená.”

Balcescove naliehavé rady však odznievali ako na púšti; liberálna buržoázia išla svojou cestou — cestou zrady, kompromisu a paktovania s reakčnými prvkami — až kým, ako hovorí Balcescu, „neprehrala vec revolúcie”.

Po páde revolúcie v Munténsku bol Balcescu nútený opustiť vlast. Neodišiel však do Paríža — ako väčšina liberálnych „osemaštyridsiatnikov” — aby tam hľadal odpočinok a voľný čas pre spomienky. Uchýlil sa do Transylvánie, tam, kde bolo v tom čase ohnisko protifeudálnej revolúcie. Znova sa vrhol do priameho revolučného boja v presvedčení, že jediná nádej na nové vzbĺknutie revolúcie v Munténsku je vo víťazstve maďarskej revolúcie, víťazstve, ku ktorému musí prispieť aj rumunský ľud Transylvánie. Tu bojuje za uvedenie do života svojich pokrokových myšlienok v národnostnej otázke. Okolnosti, za akých sa usiloval rozriešiť tento problém v Transylvánii, boli zvlášť nevďačné, lebo šovinistické prvky tak medzi Rumunmi, ako aj medzi Maďarmi, neschopné pochopiť potrebu jednoty v boji národov proti vykorisťovateľom, hnali vodu na mlyn reakčným kruhom, ktoré stáli v službách viedenského dvora. Habsburská ríša mala radosť z týchto treníc medzi Rumunmi a Maďarmi, ktorí sa dostali do prvých zrážok. Balcescu, hlboko zarmútený týmto bratovražedným bojom, naliehavo žiadal skončenie nedorozumení medzi revolučnými vodcami Rumunov a Maďarov a ich zjednotenie v spoločnom boji proti utláčateľom. Balcescu žiadal, aby národné hnutie zapadlo do všeobecného hnutia národov za pokrok, za slobodu, bojoval proti šovinistickej politike Barnutia<sup>27</sup> a iných ardelánskych nacionalistov a dokazoval, že „nemožno bojovať za slobodu pod zástavou najnehanebnejšieho, najstrašlivejšieho a najzastaralejšieho despotizmu”, despotizmu habsburského. A v tom istom čase sa Balcescu usiloval presvedčiť vodcov maďarskej revolúcie, že demokracia a národné utláčanie sa spolu nezrovnávajú. V lete roku 1849 Balcescu spolu s Kossuthom vypracoval národnostný zákon, ktorý zabezpečoval práva všetkým národnostiam v Uhorsku. Zákon bol odhlasovaný, ale bolo už príliš neskoro. Bratovražedné boje medzi Rumunmi a Maďarmi čoskoro ukázali svoje neblahé výsledky. Už o dva týždne nasledovala kapitulácia maďarskej revolučnej armády.

Aj neskoršie, v emigrácii, neopúšťala Balcesca myšlienka vytvoriť spoločný front utláčaných národov s cieľom získať slobodu a nezávislosť. Táto správna politika voči iným národom pramení v Balcescovej koncepcii národa a poslania národov. Balcescu pokladá národ za spojenie ľudí, spojenie, ktoré sa vytvára „rovnakou rečou, náboženstvom, zvykmi, cítením, geografickou polohou, ich minulosťou a koniec-koncov potrebou uchovať a zachrániť sa”.<sup>28</sup>

<sup>26</sup> N. Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 250.

<sup>27</sup> Simeon Barnutiú (1808-1864), jeden z vodcov revolúcie transylvánskych Rumunov. Bol za nezmierniteľný boj proti Maďarom. Pozn. prekl.

<sup>28</sup> N. Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 182.

Toto spojenie, ktoré utláčatelia prekazili, musí sa znova uskutočniť. Preto Balcescu bojoval celý život za zjednotenie rumunského národa: „Chceme byť národom silným a slobodným podľa svojho práva a povinnosti pre dobro svoje aj iných národov, lebo chceme svoje šťastie a máme splniť poslanie v ľudstve.“<sup>29</sup>

Pre splnenie tohto posolania, aby sa mohol slobodne rozvíjať a vytvoriť demokratický štát — hovoril Balcescu — potrebuje ľud moc. „Tieto podmienky moci, ktoré potrebujeme, môžeme nájsť len v solidarite všetkých Rumunov, v ich spojení v jediný národ“<sup>30</sup> — píše roku 1850.

Balcescu vychádzal z tézy, že každý národ má vyplniť „poslanie v ľudstve“. Úporne bojuje proti šovinizmu, proti nenávisti medzi národmi: „Náš politický princíp je jednoduchý — píše — vzájomná úcta, uznanie, rovnosť a solidarita medzi národmi.“ Využívajúc princíp zrovnoprávnenia národov v otázke Transylvánie — v otázke, ktorá bola vyriešená iba za nášho ľudovodemokratického režimu aplikovaním politiky leninsko-stalinskej — písal pred sto rokmi: „... Nie je spravodlivé, užitočné a ani možné očistiť Adreal od všetkého cudzieho obyvateľstva. Každá národnosť, akákoľvek malá, musí byť rešpektovaná, lebo sväté je právo, aké má na život na území, ktoré zaujíma... Otázka, ktorú treba v Ardeale vyriešiť, nebola a nie je v tom, ako by si to mali Rumuni, Maďari, Sasi a Sikuli zariadiť, aby iba oni sami zostali v onej krajine a vypudili druhé národy, ale aby hľadali možnosť spoločného harmonického života medzi sebou, vyhásiac spoločné právo a rovnocennosť pre jednotlivcov aj pre národnosti.“ Už pred sto rokmi Balcescu jasne videl princípy pokojného a bratského spoločenstva rumunského a maďarského ľudu.

Balcescu nikdy nezamieňa vládnúcu vrstvu s vlastným ľudom. Robí rozdiel medzi maďarskými grófmi — vykorisťovateľmi a medzi pracujúcim maďarským ľudom. Keď hovorí o Grékoch, upozorňuje, že „dnešný statný národ grécky, ktorý my milujeme a rešpektujeme, líši sa od fanariotov“<sup>31</sup> ktorých i sám národ nenávidí a odstraňuje zo svojho lona.“

V samom rumunskom národe rozlišoval Balcescu triedy s protirečivými záujmami — vykorisťovateľov a vykorisťovaných. Bojarov odmietal považovať za časť rumunského národa: „Bojari nie sú Rumuni, ale iba proste a jednoducho bojari“ — píše Balcescu.

Vnútri národnej „jednoty“ vidí Balcescu jasne protirečivosť záujmov, aká vedie „k rozdeleniu krajiny na dva nepriateľské tábory“. Súčasne prenikavo vidí, že národy sa musia medzi sebou spojiť ponad hranicami, lebo majú spoločný cieľ, ktorý ich pobáda bojovať spoločne proti utláčateľom. „Revolúcia sa neskončila, je iba v začiatkoch“ — píše Balcescu v marci 1850. „Deň víťazstva, deň spravodlivosti, keď národy povstanú, aby zmietli zvyšok tyranov z tváre zeme, sa blíži.“<sup>32</sup>

Balcescu vyslovil jasne presvedčenie, že rumunský ľud nemôže očakávať žiadnu pomoc od buržoázných vlád západu. Aj roku 1848 vyslovil

<sup>29</sup> N. Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 182.

<sup>30</sup> Tamže.

<sup>31</sup> Fanarioti, grécke bohaté vrstvy z carhradského predmestia Fanat, ktorí v XVIII. a na začiatku XIX. stor. vládli v rumunských kniežatstvách ako dôvernici a zástupcovia tureckých vládcov. Pozn. prekl.

<sup>32</sup> N. Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 184.

svoje rozhorčenie nad kapitalistickými západnými mocnosťami, ktoré podporovali režim v Turecku: „Tam (v Carinrade) — píše — som vycítil... nehanebnosť Európy, ktorá sa dožaduje a verí v budúcnosť tela úplne spráchniveného a snetou prežraného.” Hoci si Balcescu neuvedomoval motívy, pre ktoré Anglicko a Francúzsko s takou horlivosťou podporovali otomanskú ríšu, samú túto skutočnosť odsudzoval.

Balcescu došiel k presvedčeniu, že len solidaritou, spoločným bojom utláčaných národov, rozvinutím ľudových síl bude môcť revolúcia zvíťaziť. „Revolúcia — píše — musíme dať spojencov, t. j. národy, nie vlády.” A v článku doplnuje svoju myšlienku: „Márne padnete na kolena a budete sa doprosovať u brán cisárov, pri dverách ministrov. Oni nič nedajú, lebo ani nechcú dať a ani nemôžu dať. Buďte pripravení vziať si to sami, lebo cisári, vládcovia a bojari nič nedajú bez toho, aby im to národy neurvali.” Balcescu v emigrácii konkretizoval svoje myšlienky o nevyhnutnosti zbratriti národy v revolučnom boji; vstúpil do revolučného výboru, v ktorom boli revolucionári ruskí, poľskí, maďarskí, českí, bulharskí atď. Tento výbor sa neopieral o organizovanú silu proletariátu, ktorá je jedinou dôsledne revolučnou triedou, a preto nemohol viesť k oslobodeniu národov. Táto revolučná akcia viedla však bezpochyby k zblíženiu národov v príprave ich boja proti reakčným silám.

Balcescu prirodzene nebol marxista, ani ním nemohol byť, ako nemohli byť marxistami ani veľkí ruskí revoluční demokrati. No V. I. Lenin nás učí, že historické zásluhy sa neposudzujú podľa toho, čo historické osobnosti v porovnaní s dnešnými požiadavkami nedali, ale podľa toho, čo v porovnaní so svojimi predchodcami dali nového.

Hoci Balcescu žil dlho vo Francúzsku, v stredisku proletárskeho hnutia tej doby, nevidel protirečenia kapitalistického zriadenia, ktoré je novou formou vykorisťovania, skrývajúcou sa pod maskou „slobodnej” práce za mzdu. Balcescu si neuvedomoval, že demokratická republika, o ktorej sníval, bola vpravde republikou buržoáznou, keďže vykorisťovanie malo pokračovať. Balcescu, pripútaný všetkými páskami k svojej vlasti, ktorá však ešte bola krajinou z hospodárskeho hľadiska zaostalou, mohol vidieť len protirečiace stránky feudálneho zriadenia, a nie zriadenia kapitalistického. Bol úprimne presvedčený o tom, že likvidovaním poddanstva a odovzdaním pôdy roľníkom skončí každé vykorisťovanie a že Rumun „bude uvedený do všetkých svojich práv ľudských aj občianskych”.

Balcescu vo svojom oddanom zápase za uskutočnenie hospodárskych a politických požiadaviek nás v mestách aj na dedinách nemohol prekročiť politické a ideologické hranice, ktoré mu kládli historické podmienky danej v tej dobe v rumunských krajinách. Veril, že likvidovanie poddanstva pri zachovaní súkromného vlastníctva rozrieši biedny stav roľníctva, veril, že ľudovodemokratické práva a slobody sa môžu uskutočniť v rámci buržoázneho režimu, v ktorom nevidel vykorisťovanie. Neuvedomil si, že heslo zrušenia poddanstva a heslo individuálneho roľníckeho vlastníctva sú dôležité pre pokrok len potiaľ, pokiaľ sú namierené proti veľkostatkárskemu feudálnemu vlastníctvu. Klasici marxizmu-leninizmu nás učia, že roľníctvo v podmienkach boja za povalenie feudalizmu alebo likvidovanie jeho zvyškov je schopné stať sa „stĺpom revolúcie” (Lenin). Ale roľníctvo ako posledná kapitalistická trieda zostane v zajatí

hraníc maloburžoáznej koncepcie, lebo má základ v súkromnom vlastníctve. Balcescu dospel až po myšlienku roľníckej revolúcie, ale nevidel, a v skutočnosti ani nemohol vidieť, úlohu proletariátu, jedinej triedy schopnej zrušiť vykorisťovanie a budovať nový, voľný a šťastný svet.

Balcescova politická a ideologická činnosť, hoci bola obmedzená historickými podmienkami, v akých žil, opierala sa o hlboké vlastenecké cítenie. Na jednej strane sloboda ľudu, pozdvíhnutie jeho stavu mravného aj duševného, na druhej strane nenávisť proti utláčateľom a škodcom vnútri krajiny sú hlavným cieľom jeho celej činnosti.

Neúnavný boj za oslobodenie poddaných roľníkov proti feudálnemu vykorisťovaniu, proti všetkým formám despotizmu, za demokratický politický režim pramenia u Balcesca z túžby, aby masy mali zabezpečený slobodný a šťastný život.

Balcescov politický a ideologický boj za uskutočnenie národnej jednoty, za získanie národnej slobody a nezávislosti pramení z túžby vidieť rumunský ľud oslobodený z poníženia a utrpení, ktoré mu prinášal otomanský a habsburský režim. V uskutočnení národnej jednoty videl Balcescu posilnenie demokratických síl ľudu, pričom mal na zreteli zvrhnutie otomanského a habsburského jarma. Tento veľký vlastenec veril s nadšením v mohutné sily ľudu, ktoré bojo treba len prebudiť, organizovať ich a ozbrojiť, aby ľud znova získal svoju nezávislosť a vytvoril mohutný štát, schopný s úspechom bojovať proti utláčateľom.

Láska k ľudu a viera v neho, viera v budúcnosť vlasti sú základom aj Balcescovej koncepcie dejín. Právě dejiny sú dejinami ľudu a jeho predstaviteľov. Balcescu vo všetkých svojich prácach zdôrazňoval úlohu, akú hral ľud vo vývoji národných dejín a súčasne odhaľoval protivlastenecké akcie vykorisťujúcich tried, najmä bojarov.

„Keď proletariát oslavuje Gercena — píše V. I. Lenin — učí sa na jeho príklade veľkému významu revolučnej teórie. Učí sa chápať, že bezmedzná oddanosť revolúcii a revolučná propagácia medzi ľuďom nie je márna ani vtedy, keď medzi siatbou a žatvou sú celé desaťročia.“<sup>33</sup>

Balcescu svojimi pokrokovými myšlienkami, ktoré ho stavajú nad exponentov buržoázie tej doby, bezhraničnou oddanosťou k revolúcii, nadšeným patriotizmom, bojom proti šovinizmu, proti kozmopolitizmu, za zbratanie národov priniesol veľmi cenný prínos k našim pokrokovým tradíciám.

„Prešlo sto rokov — píše Gh. Gheorgiu-Dej — čo Balcescu a iní vodcovia revolúcie z roku 1848 formulovali svoj program demokratických premení. V tomto programe nebola vôbec reč o premenách rázu socialistickeho. Reformy, ktoré žiadal, mali charakter buržoáznodemokratický. Avšak väčšina týchto požiadaviek, napriek ich ohraničenému charakteru, nemohla byť uvedená do života, lebo revolúcia z roku 1848 skončila pod hegemoniou buržoázie.“<sup>34</sup>

Balcescu píše z emigrácie 4. marca 1850 Al. G. Golescovi-Albovi: „Možno, že kým uvidíme, ako náš národ znova prichádza k všetkým právam, prejde aj celé storočie...“<sup>35</sup> Balcescova predtucha sa ukázala správ-

<sup>33</sup> V. I. Lenin, *Vybrané spisy I*, Bratislava 1951, 701.

<sup>34</sup> Gh. Gheorgiu-Dej, *Articole si cuvántari*, Ed. p. lit. política 1952, ed. a III-a, 168.

<sup>35</sup> Balcescu, *Opere*, ESPLA, 1952, 248.

na: završenie buržoáznodemokratickej revolúcie sa ukázalo možným iba po sto rokoch, v čase, keď si pracujúca trieda vydobyla vedúcu úlohu v štátnom živote.

Historický osud Balcescovho diela odzrkadlil rozličné etapy boja vedeného ľuďmi za odstránenie jarma vykorisťovania zo strany vykorisťujúcich tried a jarma cudzích imperialistov. Buržoázia opustila a zradila zástavu revolúcie z roku 1948. Politici a ideológovia buržoázno-veľkostatkárskoho režimu sa usilovali pošpieniť Balcescovu pamiatku alebo deformovať jeho demokraticko-revolučné myšlienky, lebo buržoázia s týmito myšlienkami nemala už nič spoločného.

Buržoázni ideológovia a historici, pokúšajúc sa Balcesca privlastniť záujmom triedy buržoázie a veľkostatkárov, zbavili pravej podoby jeho patriotizmu a nahradili ho šovinizmom. Považovali Balcesca raz za jedného z „veľkých predákov Rumunov“, inokedy za „mystického nacionalistu“ a jeho patriotizmus charakterizovali podľa šovinistického spôsobu ako „interný nacionalizmus“.

Nesprávnosť podobných charakteristík vyvracia Balcescovu dielo a jeho aktivita. Jeho vlastenectvo bolo jasnozrivé, zbavené mysticizmu, vzdialené šovinizmu, nepriateľské kozmopolitizmu, spojené s láskou a úctou k iným národom, povedľa ktorých chcel bojovať proti utláčateľom.

Ak veľkí pokrokoví spisovatelia, ako Eminescu, Alecsandri, Alecu Russo, Boliac atď., vyjadrili svoj obdiv pre Balcescov vlastenecký boj, pre jeho literárne zásluhy, reakční buržoázni historici sa zase usilovali predstaviť ho ako „diletanta“, „rojka“ atď. Základná línia „kultúry“ v buržoázno-veľkostatkárskom režime bola prispôbená účelu francúzskych, amerických, anglických a iných imperialistov, ktorí chceli potlačiť národné sebavedomie nášho ľudu, a preto nemohla byť pokračovateľkou pokrokového, vlasteneckého diela Nicolaeho Balcesca. Ideologickí agenti imperialistov sa cítili cudzími a nepriateľskými demokraticko-revolučným ideálom, za ktoré bojoval Balcescu. V rámci tejto úpadkovej kultúry, ktorá slúžila záujmom malej hŕstky privilegovaných, nemohli byť zhodnotené myšlienky mysliteľa, ktorý sa stotožnil so záujmami nás. Buržoázno-veľkostatkársky režim podporoval a rozširoval len tú literárnu, filozofickú a umeleckú tvorbu, ktorá slúžila otupeniu nás pracujúcich, ich odvedeniu od triedneho boja, len takú tvorbu, ktorá mohla šíriť šovinizmus, rasovú nenávisť, tmárstvo.

Balcescu bojoval a písal pre ľud, preto vykorisťovateľské triedy, veľkostatkári a buržoázia, ako aj ich ideológovia ho nenávideli a báli sa ho.

Boj, ktorý viedol Balcescu na začiatku revolúcie 1848, počas búrlivých dní tohto roku, aj neskoršie, až do posledných chvíľ života, odporoval plánom vykorisťovateľov.

Balcescu bojoval za radikálne likvidovanie všetkých feudálnych privilegií revolučnou cestou, za rozdelenie pôdy poddaných a za rovnosť práv medzi všetkými občanmi, za založenie slobodného a nezávislého národného rumunského štátu vo forme demokratickej republiky a za organizovanie národnej armády, ktorá by bránila slobody získané vnútri štátu aj mimo neho. Tieto myšlienky, ktoré osvetľovali Balcescovu cestu boja, boli na

svoju dobu najpokrokovejšie, keď uvážime podmienky, v akých sa naše krajiny nachádzali.

Vodcovia liberálnej buržoázie, ktorá držala v rukách opraty revolúcie z roku 1848, však manévrovali v zmysle dohody s feudálnym bojarstvom, aby si rozdelili zisky, ktoré vycícali z potu práce ľudových mäs.

Balcescu pre svoj postoj k revolúcii, ako aj pre ciele, ktoré sledoval, predstavoval nebezpečenstvo, prekážku na ceste buržoázných vodcov hnutia. Preto musel byť odstránený. V emigrácii žil Balcescu vždy viac a viac opustenejší, vždy viac a viac doliehala naň choroba,<sup>36</sup> ako aj túžba po domove, z ktorého ho vyhнали a o ktorom vedel, že v ňom prekvitá vláda tyranie. Predčasná smrť veľkého rumunského vlastenca a revolucionára znamenala veľkú stratu pre revolučné hnutie v našej vlasti. V srdci ľudu však Balcescu a jeho dielo žili ďalej. Ako na to poukázal Gh. Gheorghiu-Dej, jediná trieda, ktorá bola schopná zhodnotiť a pokračovať na vyššom stupni v tradíciách Balcescovho boja, je trieda robotnícka: „Exponenti vykorisťovateľských tried sa často usilovali vyhlasovať sa za strážcov národných tradícií. Dejiny nás však učia, že strážcami a dedičmi opravdivých národných tradícií nášho národa, tradícií jeho boja za svedejšiu budúcnosť sme my, ľudia práce, my — strana ľudí práce — a nie exponenti tých tried, ktoré zradili revolúciu roku 1848 a potom zase po celé storočie robili prekážky uskutočneniu jej požiadaviek.”<sup>37</sup>

Vtedy, pred sto rokmi, sa Balcescu pýtal s bolesťou: „Či tento ľud, ktorý je zbavený každého práva, má vlast? Či mu je vlastou krajina, kde právo je namierené proti ľudu, kde mu nič neprináleží, ani len právo disponovať vlastnou prácou?”

Balcescov sen, vidieť ľud pánom nad sebou samým, vidieť taký ľud, ktorý má svoju vlasť, ľud oslobodený spod jarma utláčateľov doma aj mimo svojej krajiny, vidieť ľud, ktorý vstúpil čestne do radu národov, takýto sen sa mohol nielen naplniť, ale i prekročiť odvážnym revolučným bojom pracujúcej triedy pod vedením marxisticko-leninskej strany. Rumunská komunistická strana mohla uskutočniť i ďaleko predstihnúť túžby Balcesca aj iných revolučných vlastencov, lebo „ona je výslednicou dlhého procesu historického vývoja nášho ľudu, výslednicou jeho stáročného zápasu o sociálne a národné oslobodenie, v ktorom robotnícke revolučné hnutie pokračovalo a povznieslo sa na vysoký stupeň”.<sup>38</sup>

Našej strane, vedenej marxisticko-leninskou vedeckou teóriou o vývoji spoločnosti, predstavujúcej predvoj robotníckej triedy, zocelenej v ťažkých bojoch proti veľkostatkárom a buržoázii, podarilo sa nastoliť politickú moc pracujúcej triedy spojenej s pracujúcim roľníctvom a viesť všetok pracujúci ľud po ceste výstavby socializmu.

Balcescovo dielo je drahé nášmu ľudu preto, lebo je preniknuté horúcim patriotizmom, hlbokou nenávisťou proti nepriateľom ľudu, bezhraničnou dôverou v pokrok ľudstva. Preto Balcescovo dielo má veľký

<sup>36</sup> Balcescu zomrel roku 1852 vo vyhnanstve v Palerme. Pozn. prekl.

<sup>37</sup> Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole si cuvántari*, Ed. p. lit. politica 1952, ed. a III-a s. 168.

<sup>38</sup> Tamže.

výchovný význam, je mocnou vzpruhou v boji pri obrane národnej nezávislosti proti imperialistom, výzvou k vypnutiu všetkých síl na upevnenie a rozvitie demokratických výdobytkov nášho pracujúceho ľudu.

*Z rumunského originálu Nicolae Balcescu — marele revolutionar democrat roman uverejneného v zborníku Studii si referate despre N. Balcescu, vol. I., Bucuresti 1953 preložila J. Hušková.*